Sevinch Tog‘ayeva
Jizzax davlat pedagogika universiteti talabasi
Ilmiy rahbar: y.f.f.d.,dots. v/b. Suvonqulov Jamshid Abdulahadovich

Huquq ijod etish davlatning yuridik normalar yaratishga qaratilgan maxsus faoliyatdir. Davlat mazkur faoliyat orqali xalqning mushtarak irodasini qonun darajasida ifoda etadi. Ijtimoiy boshqaruv va siyosiy rahbarlikni amalga oshiradi. Bu faoliyat natijasida jamiyatda harakatlanuvchi bir butun va ichki mutanosiblikka ega bo’lgan, ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishga qaratilgan umummajburiy huquqiy normalar vujudga keltiradi. Huquq normalarining yaratilishi, yuridik kuchi,shakli quyidan yuqoriga bo’ysinishi munosabatlari davlatning huquq ijodkorligi funksiyasi bilan bevosita bog’liq hisoblanadi.

Davlat funksiyalari haqida gap ketganda, avvalo ularni amalga oshirish shakllarini hamda ulardan biri sifatida jamiyatga davlat rahbarligiga ko’rinishlaridan biri bo’lgan huquq ijodkorligi haqida to’xtalib o’tish maqsadga muvofiq. Binobarin davlatning vazifasi,tipi, davlat hokimyatining amalga oshirish va tashkil etish shakllaridan qat’iy nazar, huquq ijodkorligi davlat tomonidan amalga oshiriladi.

Huquq ijodkorligi bo’yicha 2018-yil 20-iyun kuni «O‘zbekistonda huquq ijodkorligining transformatsiyasi: barqaror rivojlanishga yangi yondashuv» Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish bo‘yicha muloqotning ikkinchi majlisi Toshkentdagi “Inxa” universitetida bo‘lib o‘tdi. Mazkur tadbir Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot Dasturi, «Taraqqiyot strategiyasi» markazi va O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Qonunchilik muammolari va parlament tadqiqotlari instituti tomonidan tashkil etildi.Tadbirdan ko‘zlangan maqsad O‘zbekistondagi huquq ijodkorligi va qonunchilikning yangi modelini hamda mexanizmlarini shakllantirish yo‘nalishlari bo‘yicha fikr almashishdir. Suhbatning Barqaror Rivojlanish Maqsadlariga erishish borasidagi faoliyati doirasida Bosh prokuratura, adliya, iqtisodiyot va moliya vazirliklari xodimlari, diplomatik korpus mas’ullari, ilmiy doiralar hamda fuqarolik jamiyati vakillari, shuningdek, O‘zbekiston va xorijiy davlatlarning ekspertlari ishtirok etdilar. Shu bilan birga huquq ijodkorligi jarayoniga korrupsiyaga qarshi qonunloyihalari ekspertizasi hamda qaror qabul qilishning tartibga solish ta’siri kabi yangi samarali vositalarni jalb qilish natijasida qonun hujjatlarning sifatini oshirish va fuqarolarni qaror qabul qilish jarayoniga faol jalb qilishni ta’minladi. Bundan tashqari, tartibga solish sub’ektlari xo‘jalik yurituvchi sub’ektlar, fuqarolik jamiyati institutlari va oddiy fuqarolarning fikrlarini hisobga olishning o‘zaro muvozanatini ta’minlash zarur. Ta’kidlash joizki, ushbu natijalarga faqat onlayn muhokamalar va forumlarni tashkil qilish orqali erishib bo‘lmaydi.Tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekistonda normativ-huquqiy aktlarning asosiy muallifi sifatida vazirlik va idoralar namoyon bo‘ladi.

Keng idoraviy qonun ijodkorlik vakolati yosh mustaqil respublikaning huquqiy poydevorini shakllantirish, uning samaradorligini baholash, yangi davlat va bozor institutlari yaratish iloji boricha tezroq yaraish va isloh qilish, zarur bo‘lganda esa tezkor moslashtirish bosqichlarida muhim o‘rin tutgan.

Bugungi kunda O‘zbekistonda huquq ijodkorligi tizimining ustivor yo‘nalishi qabul qilingan qonun hujjatlarning yuqori sifatini va barqarorligini ta’minlash hisoblanadi.

Bunda asosiy etibor mavjud vaziyatni batafsil tahlil qilish, huquqiy hujjatlar qabul qilishning asoslanganligi, hujjatning mantiqiy butunligini ta’minlanganligi, har bir moddaning ishlab chiqilishida barcha manfaatdor tomonlar fikrlarini o‘rganishga qaratilishi vositasida normativ-huquqiy hujjatlar smaradorligi va barqarorligini ta’minlashga qaratish lozim.

Huquq ma’naviy hayot hodisasi sifatida ijtimoiy ong sohasiga mansubdir. Huquq ijodkorligi, huquqni qo’llash faoliyati va boshqa yuridik hodisalarga o’ziga xos umumbashariy madaniyat yutug’i sifatida qarash mumkin bo'lib, ularni ifodalash uchun huquqshunoslikka maxsus tushuncha

kiritilgan. Huquqiy ong kategoriyasi huquqiy voqelikning alohida o'lchovini ifoda etuvchi ana shunday tushuncha sifatida xizmat qiladi. Huquqiy ong jamiyat va davlatda serqirra hayotiy jarayonlarning barchasini tartibga solishga faol ta'sir ko'rsatadi, ommani bunyodkorlik ishlariga safarbar etadi, jamoat tartibini saqlash va mustahkamlashga ko'maklashadi. Jamiyat huquqiy ongining yuqoriligi, fuqarolarning qonunga nisbatan hurmat bilan munosabatda bo'lishi demokratik davlatning, siyosiy va huquqiy tizim samarali amal qilishining garovidir.

Huquq ijodkorligi demokratizm, ilmiy asoslanganlik, qonuniylik, professionalizm kabi bir qancha tamoyillarga tayangan holda amalga oshiriladi. Bu o'rinda huquq ijodkorliginining ushbu tamoyillarga asoslanishi qonunchilikdagi ziddiyatlarning yuzaga kelishini oldini olish va mavjud ixtiloflarni samarali tarzda hal etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Demokratizm tamoyiliga ko'ra, huquq ijodkorligi jarayonida siyosiy partiyalar, nodavlat-notijorat tashkilotlar, ommaviy harakatlar, tadbirkorlik subyektlari va fuqarolar faol tarzda ishtirok etishlari, normativ-huquqiy hujjatlar keng jamoatchilik o'rtasida muhokama qilinishi hamda bildirilganfikr-mulohazalar, takliflar va e'tirozlar hisobga olingan holda qabul qilinishi zarur.

Ilmiy asoslanganlik tamoyili normativ-huquqiy hujjatlar huquqiy tartibga solinishi zarur bo'lgan ijtimoiy munosabat chuqur o'rganilib, tegishli soha olimlarining ilmiy xulosalarini hisobga olgan holda qabul qilinishi zarur ekanligini nazarda tutadi. Bu maqsadda ilmiy tadqiqotlar, ijtimoiy so'rovnomalar, tajribalar o'tkazilishi, mazkur ijtimoiy munosabatni huquqiy tartibga solish bo'yicha xorij tajribasi o'rganilishi mumkin.Qonuniylik tamoyili huquq ijodkorligi jarayonida o'rnatilgan tartib-qoidalarga to'liq amal qilinishini, huquq ijodkorining barcha harakatlari Konstitutsiya va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarga asoslanishi zarur ekanligini nazarda tutadi.Huquq ijodkorligining qonuniyligi, qabul qilinayotgan normativ-huquqiy hujjatlar qat'iy iyerarxiyasi (pog'onama-pog'onaligi)dan ham iborat: har bir qabul qilingan yangi hujjat ilgari qabul qilinganlariga mos kelishi yoki ularga to'g'ridan to'g'ri o'zgartirishlar kiritishi lozim; quyi huquq ijodkorligi organining hujjati yuqori turuvchi huquq ijodkorligi organi hujjatiga zid kelmasligi kerak. Aks holda ixtilof yuzaga kelib, u chinakam mojaro sababchisiga aylanib qolishi hech gap emas . Professionalizm tamoyiliga ko'ra huquq ijodkorligi jarayoni zaruriy bilim va tajribaga ega bo'lgan mutaxassislar tomonidan amalga oshirilishi zarur.

M.M.Ergashevning fikriga ko'ra, huquq ijodkorligi amaliyotida professionalizm tamoyilini qo'llashda bir qator qiyinchiliklar kelib chiqishi mumkin. Xususan, joriy qonunchilikda normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarini ishlab chiqish jarayonida ishtirok etuvchi deputatlar va boshqa shaxslarga nisbatan qo'yiladigan talablar umumiy tusda bo'lib, bunda huquq ijodkorligi subyektiga xos bo'lgan kasbiy mezonlar nazarda tutilmagan. Ushbu holat qonun ijodkorligi jarayonida professionalizm tamoyilining muayyan darajada deklarativ tusga ega ekanligidan dalolat beradi .

Shunday qilib, u yoki bu qonunning yaratilishiga bo'lgan extiyojni o'rganish –qonunchilik jarayonining boshlang'ich nuqtasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.http://lex.uz
2.http://www.hozir.org
3.http://elib.buxdu.uz
4.http://www.adolatnashr.uz
5. Нажимов М.К. Норма ижодкорлиги. Дарслик. – Т.: ТДЮУ, 2018. - Б. 87.
6. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права: учебник. - М., 2004. - С. 101-102.
7. Общая теория права / под ред. А. С. Пиголкина. - М., 1996. - С. 20.
8. Исломов З.М. Давлат ва хукукнинг умумназарий муаммолари: хукукни тушуниш, хукукий онг ва хукук ижодкорлиги. – Т.: ТДЮИ, 2005. - Б. 164.
9.Эргашев М.М. Қонунчиликдаги коллизиялар ва уларни хал этиш механизми. -Тошкент: ТДЮИ, 2013. - Б. 26.